

НАЗЕМНА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТЕХНІКА ВЕРМАХТУ

Ключові слова: танк, літак, техніка, експерименти.

Keywords: tank, plane, technique, experiments.

Упродовж Другої світової війни Вермахт зосередився на створенні і вдосконаленні новітніх зразків військової техніки, багато з цих розробок відзначалися високим рівнем технічної складності та інноваційністю, і стали науковим проривом. Експериментальна техніка Вермахту охоплювала широкий спектр різноманітних зразків, які використовувалися для тестування та розробки нових технологій у галузі зброї протягом війни: вертольоти, літаки, ракетні системи, наземна техніка.

Через це науковий інтерес становить вивчення наземної експериментальної техніки Німеччини в роки Другої світової війни. Дослідження цієї теми сприятиме кращому розумінню перебігу воєнних дій, результатів та наслідків війни, розвитку військової техніки протягом війни та другої половини ХХ ст.

Мета – аналіз бойових характеристик наземної експериментальної техніки Вермахту, використання зразків техніки протягом Другої світової війни.

Наземна експериментальна техніка Вермахту включала танки, самохідні гармати, розвідувальні та бойові машини, артилерійські системи. Велика увага в Німеччині приділялась розробці танкової техніки, саме тому насамперед заслуговують на увагу танки-прототипи, які тестувалися на полігонах та в бойових умовах:

- Е-50 та Е-75 – прототипи важких танків, які були призначені для бою проти новітніх американських танків М26 Pershing та британських Centurion. Вони мали складати основну силу, принаймні в уявленнях шанувальників альтернативної історії. Історія з цими танками набагато складніша, оскільки роботи зупинилися на ранній стадії, а добра половина доступної інформації про ці танки – це, в кращому випадку, ворожіння. Проте вони сприяли розвитку інших танків, як от «Тигр II» та «Пантера» [3];

- Maus – неможливо розглядати Maus і не бути враженим цією машиною як подвигом інженерії. Вагою 188 тонн, це найважчий оперативний танк, який коли-небудь виготовлявся будь-якою нацією, в будь-який час, у будь-якій війні, і був виготовлений, незважаючи на брак сировини, промислових потужностей і робочої сили у нацистській Німеччині. Маус як зброя виявився недієздатним, але уроки, отримані під час його розробки, знайшли застосування в інших програмах [4];

- Е-100 – суперважкий танк, який також мав вагу понад 100 тонн та був розроблений для знищення фортифікацій. У липні 1944 р. Гітлер наказав припинити розробку надважких танків. Робота над Е-100 тривала з дуже низьким пріоритетом, лише троє співробітників Adler були готові зібрати прототип. Перший прототип так і не був повністю завершений і був знайдений 751-м батальйоном польової артилерії американських Збройних сил у квітні 1945 р. У процесі подальших випробувань з'ясувалося, що танк навіть без установки вежі і деяких інших еле-

ментів конструкції має дуже низьку прохідність і максимальну швидкість, яка не перевищує 20 км/год. Частково завершена машина була взята британською армією для оцінки, а потім утилізована у 1950-х рр. [6, 298–299];

- P.1000 Ratte – незважаючи на найоптимістичніші прогнози, проєкту «Ратте» ніколи не судилося втілитися в реальність, оскільки ця машина теоретично мала такі жахливі розміри, що жодному танковому заводу не під силу було впоратися зі складальними роботами, для проведення яких, імовірно, знадобилися б технології кораблебудування. Цілком можливо, що навіть будівництво лише одного досвідченого зразка поглинуло б колосальну частку ресурсів кораблебудування за кілька місяців. Вогнева міць цього танка була б вражаючою – його головна 28-сантиметрова зброя здатна була пробити більш ніж 450-міліметровий шар броні на максимально ефективній дистанції ведення вогню, що становила приблизно 5 км. Під час максимального підняття ствола до 40 градусів дальність стрілянини збільшувалася майже до 41 км. Однак практичне ведення вогню було вже зовсім іншою справою – стрілянина різко обмежувала мобільність танка, а у разі якихось неполадок для їх усунення знадобилася б ціла бригада механіків. Імовірно, для буксирування танка знадобився б як мінімум ще один «Ратте». Проблема була і в тому, що кожен із наведених вище танків був величезною, повільною і неповороткою машиною. Зокрема, хоча броня «Ратте» була досить надійною, щоб витримати обстріл із більшості наземних знарядь, помітна перевага союзників у повітрі означала, що він легко став би об'єктом для регулярних повітряних атак. Броня вежі та верхньої частини корпусу «Ратте» не змогла б протистояти важким броненібивним бомбам;

- Один із найвідоміших експериментальних танків Вермахту – це танк «Тигр II» (PzKpfw II Ausf. В), останній серійний важкий танк Німеччини. Завдяки потужній 88-мм гарматі був здатний вражати у лобовій проекції всі танки антигітлерівської коаліції періоду Другої світової війни на дистанціях понад 2,5 км, що значно перевищувало ефективну дальність стрілянини танкових гармат союзних військ.

Серед експериментальної техніки Вермахту на землі варто відзначити розвідувальні та бойові галузеві автомобілі, як-от: «Кюбельваген» (Kübelwagen) та «Швімваген» (Schwimmwagen), які використовувалися у війні для перевезення військової техніки та військовослужбовців.

Варті уваги зразки самохідної артилерії, серед яких артилерійські системи, які були розроблені для забезпечення вогневої підтримки піхоти та танків на полі бою. Один із найбільш відомих зразків – це 88-міліметрова гармата Flak 36, яка спочатку використовувалася для знищення повітряних цілей, а потім була адаптована для знищення танків. Також до цієї категорії техніки варто віднести: самохідні гармати, які були розроблені для знищення танків та іншої броньованої техніки противника, серед них – «Ягдпантер» (Jagdpanther), «Фердинанд» (Ferdinand) та «Елефант» (Elefant); Jagdtiger – експериментальна протитанкова самохідна артилерійська установка, що була розроблена для знищення важкої броньованої техніки [2, 150–153]; Flakpanzer IV «Kugelblitz» – експериментальний зразок протиповітряної гармати на шасі танка Panzer IV, який мав високу мобільність і

ефективність проти повітряних цілей, для установки вежі спеціальної конструкції, що обертається, був використаний погон танка «Тигр» [1, 35].

Найважчим мобільним артилерійським знаряддям, створеним будь-коли, із найбільшим калібром нарізної зброї, якою будь-коли стріляли в бою, став *Schwerer Gustav*. Він важив майже 1 350 тонн і міг стріляти 7-тонними снарядами на відстань до 47 кілометрів. Спочатку ця гармата була розроблена для використання проти французької лінії Мажино, але не була готова до кінця 1941 р. Єдина звістка про її використання була в 1942 р. під час облоги Севастополя, коли вона випустила 47 пострілів, і зокрема, знищила магазин боєприпасів. *Schwerer Gustav* потім був переміщений під Ленінград, де він провів зиму 1942–1943 рр., не використовувавшись. Ближче до кінця війни гармата була знищена німцями, щоб вона не потрапила до рук ворога, хоча зрештою її частини були знайдені та вивчені союзниками [5].

Наземна експериментальна техніка Вермахту давала змогу тестувати нові технології, розробляти більш ефективну зброю та військову техніку. Проте більшість із цих зразків мали проблеми з надійністю та були дуже складні в експлуатації, що обмежувало їх застосування на практиці, частина не була вироблена у великих кількостях або взагалі не поступила на озброєння. Однак незважаючи на зазначені складнощі, велика частина з цих експериментальних зразків мала значний вплив на розвиток військової техніки, дала поштовх для розвитку авіації та космонавтики (наприклад, ракетні системи та установки). Важливо також зазначити, що багато з цих технологій було створено за умови воєнного конфлікту, і вони не відзначалися етикою мирного часу. Більшість із цих технологій використовувалася проти цивільного населення, тож вплив експериментальної техніки Вермахту на історію залишається дискусійним.

Джерела та література

1. Наумов В. Г. Немецкая самоходная зенитная установка Кугельблиц. *Вестник танковой промышленности: Ежемесячный научно-технический журнал*. 1945. № 10–11. С. 35. URL: https://btvtinfo.blogspot.com/2018/03/blog-post_12.html
2. Портер Д. Секретное оружие Гитлера. 1933–1945 / пер. А. Корчаков. Ростов. 2011. 208 с.
3. E-50 and E-75: A Story of Failed Unification. URL: <https://www.tankarchives.ca/2017/04/e-50-and-e-75-story-of-failed.html>
4. Hills A. Panzerkampfwagen VIII Maus. URL: https://tanks-encyclopedia.com/ww2/nazi_germany/panzer_maus.php
5. *Schwerer Gustav* railway gun at Sevastopol. URL: <https://ww2historybook.com/schwerer-gustav-railway-gun-sevastopol/>
6. White B. T. Tanks and other Armored Fighting Vehicles of World War II. New York: Exeter Books. 1983. 327 p. URL: <https://archive.org/details/tanksotherarmour00btwh/page/298/mode/2up>